

OVER- FLADISK DYBDE

AT GÅ HELT KOLD

I midten af 1820'erne sidder en dreng på sin stol i et lille, lavloftet klasseværelse på Thisted almueskole. Med fødderne samler han sandet på gulvet i små dynger og placerer dem i et lige mønster, hvorefter han stryger fodene hen over dem og begynder forfra. Drengen hedder Christen Kold, og han er en del af den første generation af danske børn, der med den nye skolelov fra 1814 har ret og pligt til at gå i skole. Han har selv fortalt historien om sanddyngerne i sin lille bog *Om Børneskolen*, der tre årtier senere medvirkede til, at Kold blev en af hovedfigurerne i en ny dansk skolebevægelse.

Ved tavlen stod Kolds lærer og læste monotont op fra biskop Balles lærebog, et terpeværk i kristendommens grundsætninger, som alle danske børn i almueskolen skulle have indprentet. Undervisningen bestod af gentagelser, udenadslære og disciplin. I sit tilbageblik beskriver Kold skolen som et tugthus med læreren som fangevogter og børnene som slaver, underlagt en åndløs og livsfjern undervisning, der kvalte al nysgerrighed og livslyst.

Skolen måtte adressere elevernes fantasi og indre liv, hvis den skulle undgå at strandе på det, Kold

kaldte kedsomhedens klippe. Undervisningen måtte besidde en levendegørende kraft, der gennem appel til elevernes forestillingsevne kunne vække deres ånd og give dem mulighed for at udfolde sig i harmoni med deres natur. Hvor datidens skole i Kolds øjne forsøgte at tæmme barnet og banke det ind i en voksen form, skulle den nye skole tværtimod møde et barn, der var nysgerrigt, fantasifuldt og fyldt med spørgsmål til verden.

Kedelig undervisning, mente Kold, retter sig alene mod forstanden frem for følelserne, men når eleverne keder sig, lærer de intet, og skolen mister kontakten til det menneskelige og det meningsfulde. Som ung forfulgte Kold lærergerningen, og det stod hurtigt klart for ham, at god undervisning handler om den levende fortælling, der kan røre alle hver især, så vi genkender os selv i stoffet. I praksis betød det, at han hellere fortalte bibelhistorier og nordiske sagn frit fra hukommelsen, historier, der greb ind i barnets egen tilværelse og var tæt på det levede liv.

Vi kan udlede en hel del om kedsomhed fra Kolds maleriske og kritiske beskrivelser af datidens skolehverdag og fra hans håb og drømme om andre måder at undervise på, selv om hans bog om skolen ikke præsenterer en fuldstændig teori om fænomenet.

Kold understreger, at det faktisk er muligt at pirre barnets videbegær, hvis blot læreren lader sig styre af dets engagement. Når han selv underviste, lod han derfor ofte børnenes spørgsmål afbryde og styre timen, netop fordi en nysgerrig afvej var langt mere værd end

en udførligt planlagt lektion, der ikke fængede. Og som Kold muntert bemærkede, var det kun naturligt, at de så fandt på narrestreger, når det ikke lykkedes.

Næsten to århundreder senere sad jeg selv i 7. klasse på Himmelev Skole i Roskilde. I klasseværelset var der her omkring årtusindeskiftet både billedligt og i bogstavelig forstand lidt højere til loftet end i 1820'erne, og helt i Kolds ånd havde folkeskolen fået skrevet ind i sin formålsparagraf, at også elevernes fantasi skulle spille en central rolle. Alligevel var der stadig spor af den gamle skole. Hver uge hørte læreren os i de uregelmæssige verber på engelsk, vi fik stadig ordenskarakter for skråskrift og blækregninger, og en eftermiddag hamrede vores tysklærer pegepinden så hårdt i bordet, at den splintredes, fordi eleverne på bagerste række snakkede.

Selv husker jeg kedsomheden som en trofast følgesvend, der fulgtes med nysgerrighed, optagethed, glæde – ja, hele det kompleks af forskellige følelser og stemninger, der hører skoletiden til. Og ligesom Kold fandt også jeg i min egen skoletid på finurlige måder at fordrive kedsomheden på.

EN RADIO UNDER HUEN

I 13-års fødselsdagsgave havde jeg fået en miniradio på tre gange ti centimeter med hovedtelefoner og adgang til hele FM-båndet. Selv om den var tiltænkt brug i fritiden, lod jeg mig friste af et pludseligt indfald og tog den med i skole. Jeg havde nemlig opdaget, at hvis jeg satte min mørkegrønne hue lidt løst, kunne den lille

radio ligge skjult på toppen af mit hoved og hovedtelefonerne sidde godt tildækkede i ørene. Så kunne debatter og popmusik overdøve lærerens evindelige snak, men lige netop hvad der kom ud af radioen, var ikke så vigtigt, for jeg havde fundet min hellige gral, min flugt fra kedsomheden.

Kolds valg af tugthuset som et billede på den kedsommelige skole er velvalgt, fordi det præcist indrammer det ubehag, som det at kede sig indebærer. For det første er der ubehaget ved selve det at være spærret inde, for eleven, der keder sig, føler sig fanget og leder stadig mere rastløst efter en udvej. Men hvor den virkelige fængselsfange ofte længes efter frihed, er det med kedsomheden sværere at sætte fingeren på, hvad det er, vi efterstræber, for at flugten lykkes, og kedsomheden ophører.

For det andet efterlader fængslet ligesom kedsomheden os med et overskud af kropslige og mentale ressourcer, vi ikke kan bruge. Fangen løfter derfor jern eller spiller skak i sin celle, for her har opmærksomheden intet at hæfte sig ved, og det er netop denne uforløste energi, der er så ubehagelig at sidde med.

Mindet om miniradioen vendte tilbage til mig for nogle år siden, da den daværende undervisningsminister Merete Riisager fra Liberal Alliance bekendtgjorde, at al undervisning ikke skal være et cirkus. Riisager reagerede på en rapport fra Dansk Center for Undervisningsmiljø i 2017, der beskrev, hvordan flere og flere elever kedede sig i skolen. Eleverne beskrev skoledagene som ensformige med for lidt kreativitet.

Nogle måneder senere meldte hun sig igen i debatten, da Herfølge Skole havde introduceret mere projektbaseret undervisning i et forsøg på at engagere eleverne. I Herfølge skulle det være slut med at lade sig binde af faste fag, rigide skemaer og traditionelt tavleteri. Men det syntes ministeren ikke om.

Riisager fortalte, at projektundervisningens dominans gjorde hende vældig bekymret på børnenes vegne og inviterede ligefrem kommunens skolechef, skolelederen og bestyrelsesformanden til møde på ministerkontoret. Senere fulgte et længere indlæg, hvor hun kaldte tiltaget og hele ideen om, at det altid skulle være sjovt at gå i skole, for en farlig tendens. Hun mente derimod, at det godt måtte være kedeligt at gå i skole, dog ikke uden forbehold.

Ministeren vovede sig derefter ud i at karakterisere to forskellige former for kedsomhed, som hun kaldte henholdsvis den negative og den positive. Den negative form indfinder sig, når en elev keder sig på grund af larm, uro eller mangel på udfordringer. Her udspringer kedsomheden af en mangel i omgivelserne, og der er ikke nogen umiddelbar gevinst på den anden side af ubehaget. Derimod har kedsomhedens positive form, ifølge Riisager, en relevant plads i skolen, når elever arbejder med stof, de måske opfatter som træls eller ligegyldigt, eller de oplever skoledagene som ensformige. Kedsomhedens ubehag kan altså i visse tilfælde være en pris, der er værd at betale.

Ved at skelne mellem den uønskede og den efterstræbelsesværdige kedsomhed udtrykte Riisager en

udbredt ide om kedsomhed som en ressource eller sågar en slags valuta. Eleven betaler så at sige for udbyttet ved at lære med sin kedsomhed, men hvis eleven allerede kan stoffet eller andre forstyrrer, er udbyttet ikke prisen værd. Regnestykket kræver imidlertid tillid til, at der faktisk venter os noget på den anden side af kedsomheden, også selv om vi ikke selv kan se det. Uden den tillid føles undervisningen bare som spild af tid.

VOKS PÅ, VOKS AF

Daniel stod i garagen i Los Angeles og himlede med øjnene. I fire dage havde han knoklet sin røv i laser og ikke lært en skid, råbte han frustreret til sin mentor og karatelærer mr. Miyagi. Forud for vredesudbruddet havde Miyagi i filmen *Karate Kid* fra 1984 sat Daniel til at vaske og polere den ene bil efter den anden med ordene ”voks på, voks af”. Daniel havde adlydt uden at forstå hvorfor. Han var kommet for at lære karate, ikke for at pudse biler.

Da Daniel endelig var nået til vejs ende med alle bilerne, skulle han i de næste karatelektioner håndslibe hele mr. Miyagis træterrasse, male hans hus og hans stakit. Hånden frem, hånden tilbage og så frem igen. Alle Miyagis lektioner bestod af monotone kropsbevægelser, som Daniel formfuldendt skulle udføre, samtidig med at han skulle styre sin måde at trække vejret på efter mentorens præcise instrukser. Det var ikke bare udmattende, men også enormt kedeligt. Daniel ville lære karate og ikke bare agere gratis

arbejdskraft for sin mester. Han følte sig snydt, og hans tålmodighed var sluppet op.

Men Miyagi vidste noget, som Daniel ikke vidste. Da den unge mand endelig fik luft for sin frustration, bad Miyagi ham om at gentage bevægelserne fra bilpoleringen. Daniel adlød modvilligt, og først da gik det op for ham, hvad der var sket. De monotone bevægelser havde båret frugt. Uden at vide det havde han lært en række basale håndparader, der udgør grundstenen i karate. De kedsommelige arbejdsopgaver havde haft en mening, som Daniel bare ikke kunne se, mens han stod midt i dem.

Miyagi og Riisager kunne måske danne fælles front mod ideen om, at vi skal forsage enhver kedsomhed i situationer, hvor vi skal lære noget. Parallellen til Miyagi fik jeg præsenteret, da jeg i 2020 interviewede en række lærere om brugen af mindfulness og meditation på danske folkeskoler. En del af min forskning handlede om, hvorfor danske skoleelever i stigende grad havde brug for flere pauser, øvelser i nærvær og nye måder at være til stede i nuet på. Det var her, jeg første gang stødte på kedsomheden som et pædagogisk benspænd, der betyder meget for lærere og pædagoger på landets skoler.

En lærer sammenlignede mr. Miyagis karatelektion uden karate med brugen af kedsomhed som et pædagogisk virkemiddel. Med afsæt i filmen forklarede hun, at børn og unge i dag har godt af flere pauser end tidligere tiders generationer, netop fordi de mangler noget "voks på, voks af" i hverdagslivet.